

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

De haruspicum responsis

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

M. TVLLIVS CICERO

DE

HARVSPICVM RESPONSIS,

IN SENATV.

ORATIO TRICESIMA.

SYNOPSIS.

Quaestio. An quod prodigiū factū Ariuspices consulti responderent; Loca sacra & religiosa profana vidari, hoc responso domus Cicero-
roni ante a P. Clodio consecrata profana videatur? Actor P. Clodius adūti: Reus, suūq; Patronus, Cicero: Acta in senatu anno Cicero-
nis 51. urbi 697.

HESTERNO die, P. C. cum me, & vestra dignitas, & frequentia equitum Romanorum, quibus senatus dabatur, i magno opere commosset: putavi mihi reprimendam esse P. Clodii impudicam impudentiam, cum is publicanorum causam stultissimis interrogationibus impe-

diret, & P. Tullioni Syro navaret operam, atque ei sese, cui totus venerat, etiam vobis inspectantibus vendicaret. Itaque hominem furentem, exultantemque continui, simulac periculum iudicii intendi: duobus inceptis verbis omnem impetum gladiatoris, ferociamque compressi. Attamen ignatus ille, qui consules essent, ex sanguis, atque a stans, se ex curia repente proripuit, cum quibusdam fractis iam, atque inanibus minis, & cum illius Pisoniani temporis, Gabinianique terroribus. Quem cum egredientem insequi coepissem: cepi equidem fructum maximum & ex consuetudine omnium vestrum, & ex comitatu publicanorum, sed vecors repente sine suo vultu, sine colore, sine voce conterritus: deinde respexit; & simulac Cn. Lentulum eos. adspexit, concidit in curia panem limine, recordatione, credo, Gabinii sui, desiderioque Pisonis: cuius ego de effrenato, & praecipiti furore 2. quid dicam? haud potest gravioribus a me verbis vulnerari, quam est statim, in facto ipso, a gravissimo viro, P. Servilio confectus, ac trucidatus. 3. cuius si etiam vim, & gravitatem illam singularem, ac panem divinam, assequi possent: tamen non dubito, quin ea tela, quae coniecerit inimicus, quam ea, quae collega patris emisit, leviora, atque hebetiora esse videantur. Sed mei facti rationem exponere illis volo, qui hesternum die dolore me elatum, & iracundia longius prope digressum arbitrabantur, quam sapientis hominis cogitata ratio postulare. Nihil feci iratus, nihil impotenti animo, nihil non diu considerata, ac multo ante meditata. Ego enim, P. C. inimicum me semper esse professus sum duobus, 5. qui me, qui rempublicam cum defendere deberent, servare possent; cumque ad con-

sulare officium ipsis insignibus illius imperii, ad meam salutem non solum auctoritate, sed etiam precibus vestris vocarentur: primo reliquerunt, deinde prodiderunt, postremo oppugnaverunt, praemiisque & nefariae factionis funditus una cum repub. oppressum, extinctumque voluerunt: quique suo ductu, & imperio cruento illo, atque funesto supplicia neque a sociorum moribus prohibere, neque hostium urbibus inferre potuerunt: excisionem, inflammationem, everisionem, depopulationem, vastitatem eam, sua cum praeda, meis omnibus rebus, atque agris intulerunt. cum his furis, & facibus, cum his, inquam, exitiosis prodigiis, ac paxne huius imperii pestibus, bellum mihi inexpiabile dico esse susceptum; neque id tamen ipsum tantum, quantum meus, ac meorum, sed tantum, quantum vester, atque omnium honorum dolor postulavit. In Clodium vero non est hodie meum majus odium, quam illo die fuit, cum illum ambustum religiosissimis ignibus, cognovi muliebri ornatu ex incesto stupro, atque ex domo pontificis maximi emissum. tum, inquam, tum vidi, ac multo ante prospexi, quanta tempestas excitaretur, quanta impenderet procella reipub. Videbam, illud scelus tam importunum, audaciam tam immanem adolescentis furentis nobilis, vulnerati, non posse arceri nisi sintus: erupturum illud malum aliquando, si impunitum fuisset, ad perniciem civitatis non multum mihi sanè post ad odium accessit. nihil enim contra me fecit odio mei, sed odio severitatis, odio dignitatis, odio reipub. non me magis violavit, quam senatum, quam equites Rom. quam omnes bonos, quam Italiam cunctam. non denique in me sceleratior fuit, quam in ipsos deos immortales. Etenim illos eo scelere violavit, quo nemo antea, in me fuit eodem animo, & quo etiam ejus familiaris Catilina, si vicisset, fuisset. Itaque eum numquam a me esse accusandum putavi, non plus, quam suspitem illum, qui quorum hominum esset, nec citemus, nisi se Ligurem ipse esse diceret. Quid enim hunc persequar, pecudem, ac belluam, pabulo inimicorum meorum, & glande corruptum? qui si sensit, quo sese scelere divinxe-

K k rit:

1. *Magnopere commosset.* Ita Pall. omnes, item Gembl. S. Vict. ac Tolanus, vulgo commosset. quod eadem quidem redit. sed non est nostrum augere syllabis Tullium.

2. *Quid dicam? haud potest.* Scripti ferè, quid dicam? aut potest? &c. unde dicitur Lambinus cui expunxit, & verò abest libro S. Victoris.

3. *Cuius si etiam vim.* Gulielmus putabat si etiam postum pro etiam non repugno. Pall. tamen habent tantum, cuius si etiam vim. editio princeps, cuius est etiam vim.

4. *Longius prope digressum.* S. Victor. & Pall. nonus progressum. quod recepit quidem Lambinus, sed abiecit prope, quod in omnibus nostris.

5. *Qui me, qui remp. cum defendere, &c.* Ita longe melius Pal. nonus & Turing. quam vulgatum, qui rem meam cum. ad hanc lectionem duxit Lambinum coniectura.

6. *Nefariae factionis.* Nescio an non melius, saltem quod in mss. nostris, nec non editionibus vetustis.

7. *Vastitatem eam sua cum praeda, &c.* Lambini licentiosa nimis est exerratio, qui reposuit, vastitatem, aut praedam eius &c. mss. nihil mutant quidem quod quidam meam. quidam mea, quidam ea. Gulielmus tentabat, vastitate mea.

8. *Quam ejus familiaris.* Temerariumne est, an aliquid subest, quod Pall. omnes meae familiaris?

rit: non dubito, quin sit *miserimus*, si autem id non videt: periculum est, ne se stuporis excusatione defendat. Accedit etiam, quod, expectatione omnium, fortissimo, & clarissimo viro, T. Annio, devota, & constituta ista hostia esse videtur: cui me præcipere desponsam jam, & destinatam laudem, cum ipse ejus opera & dignitatem, & salutem recuperarem, valde est iniquum. Etenim, ut P. ille Scipio, *natus* mihi videtur ad interitum, exitiumque Karthaginis, qui illam à multis imperatoribus oblesam, oppugnatam, labefactatam, præne captam aliquando, quasi fatali eventu, solus evertit: sic T. Annius ad illam vestem comprimentam, extinguendam, funditus delendam natu esse videtur, & quali divino munere donatus reipub. Solus ille cognovit, quemadmodum armatus civem, qui lapidibus, qui ferro alios fugaret, alios domi contineret, qui urbem totam, qui curiam, qui forum, qui templa omnia cade, incendiisque terreret, & non modo *vincere*, verum etiam *vincere* oporteret. Huic ego, & tali, & ita de me, ac de patria merito viro, nunquam mea voluntate præcipiam eum præsertim reum, cuius ille inimicitias non solum suscepit propter salutem meam, verum etiam appetivit. Sed si etiam nunc illaqueatus jam omnium legum periculis, irretitus odio bonorum omnium, expectatione supplicii jam non diuturna implicatus, feretur tamen hæsitans, & in me impetum impeditus facere conabitur: resistam, & aut concedente, aut etiam adjuvante Milone, ejus conatum refutabo: velut hesterno die, cum mihi stanti tacens minaretur, voce tantum attingi legum initium, & judicii, confedit ille, conticuit. Diem dixisset, ut fecerat, fecissem, ut ei statim tertius à prætore dies diceretur. Atque hoc sic moderetur: & cogitet, si contentus sit iis feribus, quæ commisit, esse jam consecratum Miloni: & si quod in me telum intenderit, statim me esse arrepturum *arma judiciorum*, atque legum. Atqui paulo ante, P. C. concionem habuit, quæ est ad me tota delata: cujus concionis primum universum argumentum, sententiamque audite, cum riseritis impudentiam hominis, tum à me de tota concione audietis. De religionibus sacris, & caremoniis est concionatus, patres conscripti, Clodius: P. inquam, Clodius sacra, & religiones negligi, violari, polui, questus est. non mirum, si hoc vobis ridiculum videtur, etiam sua concio *risit hominem*, quomodo ipse gloriari solet, ducentis confixum senatusconsultis: quæ sunt omnia contra illum pro religionibus facta, hominemque eum, qui pulvinaribus Bonæ dæ stuprum intulerit, eaque sacra, quæ *viri oculis*, ne imprudentis quidem, adspici fas est, non solum adspicere virili, sed flagitio, stuproque violari, in concione de religionibus neglectis congerit. Itaque nunc proxima concio ejus expectatur de *publica*. Quid enim interest, utrum ab altaribus religiosissimis fugatus, de sacris, & religionibus pudicitiamque defendat? Responsum Haruspicum hoc recens de fremitu in concione recitavit: in quo cum aliis multis scriptum etiam illud est (id quod audistis) *loca sacra, & religiosa profana haberi*. In ea causa esse dixit domum meam, à religiosissimo sacerdote, P. Clodio, consecratam. Gaudeo mihi de toto hoc ostento, quod haud scio, an gravissimum multis his annis huic ordini nuntiarum sit, datam non modò ju-

stam, sed etiam necessariam causam esse dicendi. Reperitis enim ex hoc toto prodigio, atque responso, nos de istius scelere, ac furore, ac de independentibus periculis maximis, prope jam *voce Jovis optimi maximi* præmoneri. Sed primum exiabi religionem ædium mearum, si id facere verè, ac sine cujusquam dubitatione potero, sin scrupulus tenuissimus residere aliquis videbitur: non modò patienti, sed etiam libenti animo portentis deorum immortalium, religionique parebo. Sed quæ tandem est in hac urbe tanta domus, ab ista religionis suspitione tam vacua, atque pura? Quamquam vestra domus, P. C. ceterorumque civium, multo maxima ex parte sunt liberæ religioni, tamen una mea domus judiciis omnibus liberata, in hac urbe, sola est. Te enim appello, Lentule, & te, Philippe, ex hoc Haruspicum responso decrevit senatus, ut de locis sacris religiosis, ad hunc ordinem referretis, potestine referre de mea domo? quæ (ut dixi) sola, in hac urbe, omni religione, omnibus judiciis, liberata est, quam primum inimicus ipse in illa tempestate, ac *nulle reipub.* cum cetera scelera tulo illo impuro & Sex. Clodius ore tincto conscripserit, ne una quidem attingit litera religionis, deinde eandem domum populus Rom. cuius est summa potestas omnium rerum, comitiis centuriatis, omnium ætatum, ordinumque suffragiis, eodem jure esse iussit, quo fuisset. Postea vos, P. C. non quòd dubia res esset, sed ut hinc, *urix*, si diutius in hac urbe, quam delere cuperet, maneret, & vox interdiceretur, decrevisti, ut de mearum ædium religione ad pontificum collegium referretur. Quæ tanta religio est, quæ non in nostris dubitationibus, atque in maximis superstitionibus, unius P. Servilii, ac M. Luculli responso, ac verbo liberemur? De sacris publicis, de ludis maximis, de deorum Penatium, Vestæque matris caremoniis, de illo ipso sacrificio, quod sit pro salute populi Romani, quod post Romam conditam, huius unius *casti tutoris* religionum scelere violatum est, quod tres pontifices statuisent, id semper populo Rom. semper senatus, semper ipsis diis immortalibus factis sanctum, satis augustum, satis religiosum esse visum est. At verò meam domum P. Lentulus, eos, & pontifex, P. Servilius, M. Lucullus, Q. Metellus, M. Glabrio, M. Messala, L. Lentulus, flamen Martialis: P. Galba, S. Q. Metellus Scipio, C. Fannius, M. Lepidus, L. Claudius, rex sacrorum: M. Scavrus, M. Crassus, C. Curio, Sex. Cæsar, flamen Quirinalis: Q. Cornelius, P. Albinovarus, Q. Terentius, pontifices minores, causa cognita, duobus locis dicta, maxima frequentia amplissimorum, ac sapientissimorum civium adstante omni religione, una mente, omnes liberaverunt. Nego unquam post sacra constituta, quorum eadem est antiquitas, quæ ipsius urbis ulla de re, ne de capite quidem virginum Vestalium, tam frequens collegium iudicasse quamquam *AD FACINORIS DISQUISITIONEM* interest adesse quamplurimos. Ita est enim interpretatio illa pontificum, ut eadem potestatem habeant iudicium. Religionis explanatio vel ab uno pontifice perito recte fieri potest: quod idem in iudicio capitum *durum*, atque iniquum est: tamen sic reperietis, frequentiores pontifices de mea domo, quam unquam de caremoniis virginum iudicasse. Postero die frequentissimus senatus, te consule designato, Lentule, sententiæ princeps, P. Lentulo, & Q. Metello, eos s. referentibus,

1. *Non modo vincere, verum etiam vincere oportere.* Lambinus, non modo vincere, verum etiam vincere, & s. meo iudicio inepitimum. longe enim plus artis vincere, quam vincere bellum indomitum, vincitur mortua, vincitur viva. quo ipso jucundius sanè nobis aliisque præberet spectaculum, ut idem ita esse in mss. de suis scire ipse potest. at Pall. nostri *vini verum etiam vincere* Pal. nonus totum istud omisit.
2. *quod in me telum intenderit.* Malus istud cum Pal. nono, Erfurd. & S. Viè. quàm cum vulg. *interferit*. Uidem auctoribus antea scripti esse jam consecratam.

3. *Sex. Clodius ore tincto conscripserit.* Amarissimum convitium, ut illud ore tincto hæctenus desuit libris nostris. Cæsar tamen in Pal. nono in Tolano, in Gemblacensi, in S. Victoris, meminitque etiam Lambinus, vulgata, *Sex. Clodius conscripserit*, miniatos fuisse stylos scriptorum alibi erit dicend. locus.
4. *Vox interdiceretur.* Alii *interdiceretur* legant. Gullielmus conabatur *interdicere*, ego vulgata ad hæc fecim.
5. *Q. Metellus Scipio.* Vox Metellus nunc primum accedit vulgato saudentibus Gembl. Tol. Erfurd. S. Viè. ac Palat. nono.

dentibus, statuit, cum omnes pontifices, qui erant hujus ordinis, adessent: cumque alii, qui honoribus populi Rom. antecederant, multa de collegii judicio verba fecissent, omnemque iidem scribendo adessent: domum meam, iudicio pontificum, religione liberatam videri. De hoc igitur loco sacro potissimum videntur Haruspices dicere, qui locus solus ex privatis locis omnibus hoc præcipue juris habet, ut ab ipsis, qui factis præstant, facer non esse iudicatus sit? Verum referte: quod ex S. C. facere debetis. aut vobis cognitio dabitur, qui primi de hac domo sententiam dixistis, & eam religione omni liberastis: aut senatus ipse iudicabit, qui, uno illo solo antistite sacrorum dissentiente, frequentissimus antea iudicavit: aut, id quod certe fiet, ad pontifices rejicietur, quorum auctoritatis, fidei, prudentiæ majores nostri sacra, religionesque & privatas, & publicas commendarunt. Quid ergo hi possunt aliud iudicare ac iudicaverunt? Multa sunt domus in hac urbe, P. C. atque haud scio, an præne cunctis jure optimo: sed tamen jure privato, jure hereditario jure auctoritatis, jure mancipi, jure nexi, nego esse ullam domum aliam, æquè privato jure, atque optima lege, publico verò omni præcipuo, & humano, & divino jure munitam. quæ primum ædificatur ex auctoritate senatus, pecunia publica: deinde contra vim nefariam hujus gladiatoris, tot senatusconsultis munita, atque facta est. Primum negotium iidem magistratibus est datum anno superiore, ut curarent, ut sine vi mihi ædificare liceret, quibus in maximis periculis, universa respublica commendaris solet: deinde, cum ille locus, & ignibus, & ferro vastitatem in meis sedibus intulisset: decrevit senatus, eos, qui id fecissent, lege de vi, quæ est in eos, qui universam rempublicam oppugnassent, teneri. Vobis verò referentibus, o post hominum memoriam fortissimi, atque optimi consules, decrevit idem senatus frequentissimus, qui meam domum violasset, contra rempublicam esse facturum. Nego, ullo de opere publico, de monumento, de templo, tot senatus existare consulta, quot de mea domo, quam senatus unam, post hanc urbem constitutam, ex ætario ædificandam, à pontificibus liberandam, à magistratibus defendendam, à iudicibus puniendam putaret. P. Valerio, pro maximis in rempublicam beneficiis, data domus est: in villa publica: at mihi in Palatio restituta illi locus: at mihi etiam prærietes, atque tectum, illi, quam ipse privato jure tueretur: mihi, quam publicè magistratus omnes defenderent. Quæ quidem ego si aut per me, aut ab aliis haberem: non prædicarem apud vos, ne nimis gloriosi viderer. sed, cum sint mihi data à vobis, cum ea attententur ejus lingua, cujus antea manu eversa vos mihi, & liberis meis, manibus vestris reddidistis: non ego de meis, sed de vestris factis loquor: nec vereor, ne hæc mea vestrorum beneficiorum prædicatio, non grata potius, quam arrogans videatur. Quamquam, si me tantis laboribus pro communi salute perfunctum esset aliquando ad gloriam in referendis maledictis improborum hominum, *namis quidam dolor*, quis non ignosceret? Vidi enim hesterno die quendam murmurantem: quem aiebant negare se me posse, quia, cum ab hoc eodem impurissimo parricida rogaret, cujus esset civitatis, respondi, me, probantibus & vobis, & equitibus Rom. ejus esse, quæ carete me non potuisset.

Ille, ut opinor, ingemuit. Quid igitur responderem? (quæro ex eo ipso, qui ferre me non potest) me civem esse Romanum? literatè respondissem. Tacuissem? desertum negotium. **EST QUISQUAM** vir in rebus magnis cum invidia versatus, satis graviter contra inimici contumeliam sine sua laude respondere? At ipse non modò responderet, quidquid potest, cum est tacessitus: sed etiam gaudet, se ab amicis, quid respondeat, admoneri. Sed, quoniam mea causa expedita est: videamus nunc, quid haruspices dicant. Ego enim fateor, me, & magnitudine ostenti, & gravitate responsi, & una, atque constanti hazuspicum voce vehementer esse commotum. Neque is sum, qui, si cui fortè videor plus, quam ceteri, qui æquè, atque ego, sunt occupati, versari in studio literarum, his delecter, aut utar omnino litteris, quæ nostros animos deterrent, atque avocant à religione. Ego verò primum habeo auctores, ac magistros religionum colendarum, majores nostros: quorum mihi tanta fuisse sapientia videtur, ut satis, superque prudentes sint, qui illorum prudentiam non dicam assequi, sed, quanta fuerit, perspicere possint: qui statas, solemnemque caeremonias, pontificatui: rerum bene gerendarum auctoritates, augurio: factorum veteres prædictiones Apollinis, vatium libris: 4 portentorum explanationes, Etruscorum disciplina contineri putant: quæ quidem tanta est, ut nostra memoria primum Italici belli funesta in principia, post Sullani, Cinnanique temporis extremum præne discrimen, tum hanc recentem urbem inflammandæ, delendique imperii conjurationem non obscure nobis paullo antè prædixerint. Deinde etiam cognovi, multa homines doctissimos, sapientissimosque & dixisse, & scripta de deorum immortalium numine reliquisse: quæ quamquam divinitus perscripta video, tamen ejusmodi sunt, ut ea majores nostri docuisse illos, non ab illis didicisse videantur. Etenim **QUIS EST TAM** vecors, qui aut, cum suspexerit in caelum, deos esse non sentiat, & ea, quæ tanta mente sunt, ut vix quisquam arte ulla & ordinem rerum, ac necessitudinem perscrutari possit, casu fieri putet: aut, cum deos esse intellexerit, non intelligat, eorum numine hoc tantum imperium esse natum, & auctum, & retentum? Quam volumus licet, P. C. ipsi nos amemus, tamen nec numero Hispanos, nec robore Gallos, nec calliditate Pænos, nec artibus Græcos, nec denique hoc ipso hujus gentis, ac terra domestico, nativoque sensu, Italos ipsos, ac Latinos, sed pietate, ac religione, atque hac una sapientia, quod deorum immortalium numine omnia regi, gubernatique perspeximus, omnes gentes nationemque superavimus. Quare, ne plura de re nimè loquar dubia, adhibete animos, & mentes vestras, non solum aureis, ad haruspicum vocem admove: **QUOD 7 IN AGRO LATINIENSI** AUDITVS EST STREPITVS CVM FREMITV. Mitto haruspices, mitto illam veterem ab ipsis diis immortalibus, ut hominum fama est, Etruriam datam disciplinam: nos nonne haruspices esse possumus? **EXAUDITVS IN AGRO PROPINQVO, ET SVEVRBANO EST STREPITVS QVIDAM RECONDITVS. ET HORRIBILIS FREMITVS ARMORVM.** Quis est ex gigantibus illis, quos poeta ferunt bellum diis immortalibus intulisse, tam impius, qui hoc tam novo, tantoque motu non magnum

Kk 2 aliquid

1. Meis sedibus intulisset. Pius erat aditus, sed contra Pall. omnes & S. Vict.
 2. A iudicibus puniendam, &c. Petrus Faber conjicit, munitam quod arripuit Lambinus.
 3. In villa publica. Annotavit Gulielmus Iann Palmerium ex Aesconio in Plonem emendasse, in Villa publicæ: neque aliter nuper conjicit Rubenius libro 4. Elect. cap. 7. & verum dicant, quod ad locum. sed suspiciant quæso Critici, cum non & ibidem fuerit villa publica, si sic: nihil profecto mirandum, mihi orum non est excutiendi antiquitates meas.
 4. Portentorum explanationes. Signosis ad Livium & Pighius ad

Val. Maximam conjiciunt, expiationes, videatur præterea Lambini Nota.
 5. Deinde etiam cognovi, &c. Interjicit Palatinus nonus, Deinde si quis habuit celli, quod & in S. Victoriano, quàm quod s. littera minus habuit.
 6. Ordinem rerum ac necessitudinem. E fuga retraxi hanc lectionem Pall. omnib. admittentibus S. Vict. ut & ead. vetulis, recentiores quippe & distindunt. iidem volentibus statim reposui tantum, &c. ut & mox hujus pro equi.
 7. In agro Latiniensi. Verus editio, S. Vict. & Pall. Latiniensi, & Postur

aliquid deos populo Rom. prae monstrare, & praecinare faceretur? De ea re scriptum est, 1. postulationes esse Jovi, Saturno, Nepruno, Telluri, diis caelestibus. Audio, quibus diis violatis expiatio debeat: sed, hominum quae ob delicta, quae. **LVDO MINVS DILIGENTER FACTOS, POLLVTOSQVE.** Quos ludos? te appello, Lentule. (tui sacerdotii sunt tenae, curricula, praecentio, ludi, libationes, epulae; ludorum publicorum) vosque pontifices, ad quos *epulones Jovis* max. optimi, si quid est praetermissum, aut commissum, afferunt: quorum de sententia illa eadem renovata, atque instaurata celebrantur: qui sunt ludi minus diligenter facti? quanto, aut quo scelere polluti? respondebis & pro te, & pro collegis tuis, & pro pontificum collegio, nihil cuiusquam aut negligentia contentum, aut scelere esse pollutum: omnia sollempnia, ac iusta ludorum, omnibus rebus observatis, summa cum extremitate esse servata. Quos igitur haruspices ludos minus diligenter factos, pollutosque esse dicant? eos, quorum ipsi dii immortales, 2. atque illa *Mater dea*, te, te, Cn. Lentule, 3. cuius ab avia manibus esset accepta, spectatorem esse voluit, quod ni tu Megaleia illo die spectare voluisses: haud scio an vivere nobis, atque his de rebus jam queri liceret. vis enim innumerabilis incitata ex omnibus vicis collecta servorum ab hoc adili religioso, repente fornicibus, ostiisque omnibus, in scenam, ligno dato, immissa irrupit. Tua tum, tua, Cn. Lentule, eadem virtus fuit, quae in privato quondam tuo proavo. te, nomen, imperium, vocem, adipectum, imperium tuum stans senatus, equitesque Romani & omnes boni sequebantur: cum ille servorum, & ludorum multitudini S. P. Q. R. vincum ipso confessu, & constructum spectaculis, atque impeditum turba, & angustis tradidisset. An, si ludus constitit, aut tibicen repente conticuit, aut puer ille patrimus, & matrimus si terram non tenuit, aut tenfam, 4. aut lorum omisit, aut si adilis verbo, 5. aut simpulo aberravit, ludi sunt non rite facti, eaque errata expiantur, & mentes deorum immortalium, ludorum instaurazione placantur: si ludi ab *Lautia* ad metum traducti sunt, si non intermissi, sed perempti, atque sublatis sunt: si civitati universae scelere ejus, qui ludos ad luctum conferre voluit, existerent 6. dies illi festi pane funesti: dubitamus, quos ille fremitus nuntiet ludos esse pollutos? Ac, si volumus ea, quae de quoque deo nobis tradita sunt, recordari, hanc Matrem magnam, cuius ludi violati, polluti, pane ad eadem, & ad funus civitatis conversi sunt, hanc, inquam, accepimus, agros, & nemora cum quodam strepitu, fremituque peragrare. Haec igitur vobis, haec populo Rom. & scelere indicia ostendit, & periculorum signa patefecit. nam quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio nostri majores ante templum, in ipso Matris magnae conspectu, Megalensibus fieri, celebrarique voluerunt? qui sunt more, institutisque maxime casti, sollempnes, religiosi: quibus ludis primum ante populi consessum senatus locum P. Africanus iterum consul ille major dedit: ut eos ludos haec laes impura polluerit: quod si qui liber aut spectandi, aut etiam religionis causa, accesserat: manus atterebantur. quo matrona nulla adiit, propter vim, confessumque servorum. Ita ludos eos, quo-

rum religio tanta est, ut ex *ultima terra* accessita in hac urbe confederit: qui uni ludi ne verbo quidem appellanti Latino, ut vocabulo ipso appetita religio externa, & Matris magnae nomine suscepta declararetur: hos ludos servi fecerunt, servi spectaverunt: tota denique, hoc adile, servorum Megaleia fuerunt. Pro dii immortales: qui magis nobiscum loqui possent, si essetis, verfareminique nobiscum ludos esse pollutos significatis, ac plane dicitis. Quid magis deformatum, inquinatum, perversum, conturbatum dici potest, quam, omne servitium, permissu magistratus, libertatum, in alteram scenam immisissum, alteri praepositum, ut alter confessus potestati servorum objiceretur, alter servorum totus esset? Si examen apum ludis in scenam venisset, haruspices acciendos ex Etruria putaremus: videmus universi repente examina tanta servorum immissa in populum Rom. scriptum, atque inclusum, & non commovetur? Atque in apum fortasse examine, nos ex Etruscorum scriptis haruspices, ut a *servitio ceterorum* monent. Quod igitur ex aliquo disjuncto, diversoque monstro significatum caveremus, id cum sibi ipsum monstrum est, & cum in eo ipso periculum est, ex quo periculum portenditur, non pertimescimus? Istiusmodi Megaleia fecit pater tuus? istiusmodi patrus? Is mihi etiam generis tui mentionem facit, cum Atheniensis, aut Spaitici exemplo ludos facere maluerit, quam Caji, aut Appii, Claudiorum? Illi cum ludos facerent, servos de cavea exire jubebant: tu in alteram servos immisisti, ex altera liberos eiecisti. itaque qui antea voce praconis a liberis femovebantur, tuis ludis non voce, sed manu liberos a se segregabant. Ne hoc quidem tibi in mentem veniebat, Sibyllino sacerdoti, haec sacra majores nostros ex vestris libris expetisse? si illi sunt vestri, quos tu impia mente conquisit, violatis oculis legis, contram natam manibus atrectas. Haec igitur vate suadente quondam, defessa Italia Punico bello, atque ab Annibale vexata, sacra ista majores nostri ascita ex Phrygia Romae collocaverunt: quae vir is accepit, 7. qui est *optimus populi Rom.* pulcherrimus, P. Scipio, iamina autem, quae matronarum *assidissima* putabatur, Q. Claudia: cuius priscam illam severitatem sacrificii & mirificam tua soror existimatur imitata. Nihil te igitur neque majores tui, conjuncti cum his religionibus, neque sacerdotium ipsum, quod est hac tota religio constituta, neque curulis adilitas, quae maxime hanc tuam religionem solet, permovet, quo minus castissimos ludos omni flagitio pollueres, dedecore maculares, scelere obligares? Sed quid ego id admittor? qui accepta pecunia Pessinuptem ipsum, ledem domiciliumque Matris caeterum, vastaris, & Brogitaro Gallograco, impuro homini, ac nefario, cuius legati, te tribuno, dividere in aere Castris tuis operis nummos solebant, 9. totum illum locum, fanumque vendideris? sacerdotem ab *ipsis atis*, pulvinariibusque detraxeris? 10. omnia illa, quae vestras, quae Persae, quae Syri, quae reges omnes, qui Europam, Asiamque tenuerunt, semper summa religione coluerunt, peverteris? quae denique nostri majores tam sancta duxerunt, ut, cum refertam urbem atque Italiam sanorum haberemus, tamen nostri imperatores maximis, & periculosissimis bellis hinc

1. Postulationes esse Jovi, &c.) Sua sit Pall. omnium abjeci vocem quae haecenus editis postulat. dicitur esse, &c.
2. Atque illa Mater dea.) Haud aliter missi nostri & veter. ead. nam Lambini ut I. Laa. quod tamen eod. redit.
3. Cuius ab avia esset accepta.) P. Manutius publicavit *abavi* manibus, malitque legi *aviam*. nostri scripti nihil recedunt a vulgata.
4. Aut lorum omisit.) Pal. nonus, si *lorum* omisit. S. Vict. si *lorum* omisit.
5. Aut simpulo aberravit.) Representavi scripturam Pal. noni, quomodo diu est quod coniecerat Lambinus, & Liptius lib. 1. Antiq. lect. cap. 2. S. Victoris codex habebat *simulo*. quemadmodum & aliorum libri veter. quod etiam quis somnians dicitur, ut vulgo legitur, *aut si*

6. Dies illi festi pane funesti.) Veterior editio, *pro festi*; neque secus Pall. plerique. nam nonus *pro festi*; de quo cogitabant acutiores Francisci Fabricii liber, & S. Victoris praefatus, *pro festi*; voce ibi divisit.
7. Qui est optimus populi Rom.) Sic Gembl. & S. Victoris, neque aliter puto Pall. in quibus omnibus P. R. nam editi, *optimus a populo Rom.*
8. Dividit tua soror.) Sic collocat voces Palnonus & S. Victor. qui eadem praeterca exhibent, *mirifica*; quod & in ceteris Pall.
9. Totum illum locum sanumque.) Repositum cuperet Guljelmius, *locum* paullo post si recte ibi; & haec idem valet.
10. Omnia illa, quae vestras, &c.) Ita rescripti, flagitante sententia intelligit enim fortis etque affinitas vulgo erat *immo*.

deus vota faceret, eaque in ipso Pessinunte ad illam ipsam principem aram, & in illo loco, sanoque persolverent. Quod cum Deiotarus religione sua castissimè tueretur, quem unum habemus in orbe terrarum fidelissimum huic imperio, atque amantissimum nostri nominis: Brogitaro, urante dixi, additum pecunia tradidisti. Atque hunc tamen Deiotarus, sæpè à senatu regali nomine dignum existimatum, clarissimorum imperatorum testimonio ornatum, tu etiam regem appellari cum Brogitaro jubes. sed alter est rex, iudicio senatus, per nos: pecunia, Brogitarus, per te appellatus: alterum putabo regem, si habuerit unde tibi solvat, quod ei per syngrapham credidisti. nam cum multa regia sunt in Deiotaro, tum illa maximè, quod tibi nimum nullum dedit: quod eam partem legis tuæ, quæ congruebat cum iudicio senatus, ut ipse rex esset, non repudiavit: quod Pessinuntem per scelus à te violatum, & sacerdotis sacrisque spoliatum, recuperavit, ut in pristina religione servaret: quod caeremonias ab omni vetustate acceptas, à Brogitaro pollui non sinat, mavultque generum suum munere tuo, quam illud sanam antiquitate religionis carere. Sed, ut ad hæc haruspicum responsa redeam, ex quibus est primum de ludis: quis est, qui id non totum in illius ludos prædicitum, & responsum esse fateatur? Sequitur de locis sacris, religiosis. O impudentiam miram! de mea domo dicere audeas? Committe vel consulibus, vel senatui, vel collegio pontificum tuam. Ac mea quidem his tribus omnibus iudiciis, ut dixi antea, liberata est. At in iis ædibus, quas tu, Qu, Seio, equite Romano, viro optimo, per te apertissime interfecisti, tenes, sacellum dico fuisse, & aras, tabulis hoc cenforum, memoria multorum firmabo, ac docebo. agatur. modò hæc res; quod ex eo S. C. quod nuper est factum, referri ad vos necesse est: habeo qua de locis religiosis velim dicere. cum de domo tua dixerò: in qua tamen ita est inædificatum sacellum, ut si alius fecerit, tibi tantum modo sit demolendum: tum videbo, num mihi necesse sit de aliis etiam aliquid dicere. putant enim nonnulli ad me pertinere, *armamentarium Telluris* aperire. nuper id paruisse dicunt, & ego recordor, nunc sanctissimam partem, ac sedem maximæ religionis privato dicunt vestibulo contineri. Multa me movent: quod ædes Telluris, est curatioris mex: quod is, qui illud armamentarium sustulit, meam domum pontificum iudicio liberatam, secundum fratrem suum iudicatum esse dicebat. movet me etiam in hac caritate annonæ, sterilitate agrorum, inopia frugum, religio Telluris, & eò magis, quod eodem ostento Telluris postulatio deberi dicitur. Vetera fortasse loquimur: quamquam hoc si minus civili jure perscriptum est, lege tamen naturæ, communi jure gentium sancitum est, ut nihil mortales à diis immortalibus usu capere possint. Verum tamen antiqua negligimus: etiamne ea negligimus, 2 quæ sunt cum maximè? qua videmus? L. Pisonem quis nescit, his ipsis temporibus, maximum & sanctissimum Dianæ sacellum in Cæliculo sustulisse? adsunt vicini ejus loci: multi sunt etiam in hoc ordine, qui sacrificia gentilia illo ipso in sacello, 3 statuto loco, anniversarij facerant. Et conquiritur, dii immortales quæ loca desiderant, quid significant, de quo loquantur? A Sex. Serrano sanctissima sacella suffossa, incensa, inædificata, oppressa, summa denique turpitudine esse foedata nescimus? Tu meam domum reli-

giosam facere potuisti? 4 Ecqua mente? quam amiferas qua manu? qua disturbaras, qua voce? qua incendi jusseras, qua lege? quam ne in illa quidem impunitate tua scripseras, quo pulvinari? quod stupraras, quo simulacro? quod ereptum ex meretricis sepulchro in imperatoris monumento collocaras. Quid habet mea domus religiosi, nisi quod impuri, & sacrilegi parietem tangit? Itaque, ne quis meorum imprudens introspicere possit tuam domum, ac te sacra illa tua facientem videre: tollam altius tectum: non ut ego te despiciam, sed ne tu adspicias urbem eam, quam delere voluisti. Sed jam haruspicum reliqua responsa videamus. ORATORES, CONTRA IVS, FASQUE INTERFECTOS. Quid est hoc? de Alexandrinis esse video sermonem: quem ego non refuto. sic enim sentio. sic enim legatorum cum hominum præsidio munitum sit, tum etiam divino jure esse vallatum. Sed quæro ab illo, 5 qui omnes iudices tribunus è carcere in forum effudit, cujus arbitrio sicæ omnes nunc, atque omnia venena tractantur, qui cum Hermacho Chio syngraphas fecit: ecquid sciat, unum acerrimum adversarium Hermachi, Theodosium, legatum ad senatum à civitate libera missum, sicæ percussum? quod non minus, quam de Alexandrinis, indignum diis immortalibus esse visum, certò scio. Nec confero nunc in te unum omnia. spes major esset salutis, si, præter te, nemo esset impurus. Plures sunt, hoc & tu tibi confidis magis, & nos prope jure diffidimus. Quis Platorem ex Orestide, quæ pars Macedoniz libera est, hominem in illis locis clarum, ac nobilem, legatum Thessalonicam ad nostrum (ut seipse appellavit) imperatorem venisse nescit? quem ille, propter pecuniam, quam ab eo extorquere non poterat, in vincula coniecit, & medicum intro misit suum, qui legato, socio, amico, libero fœdissime & crudelissime venas incidere. Securis suas cruentari scelere noluit: nomen quidem populi Romani tanto scelere contaminavit, ut id nulla re possit, nisi ipsius supplicio, expiari. Qualeis hunc carnifices putamus habere, qui etiam medicis suis non ad salurem, sed ad necem utatur? Sed recitemus, quid sequatur. FIDEM, ET IVS-IVRANDVM NEGLECTVM. Hoc quid sit, per se ipsum non facile interpretor: sed ex eo, quod sequitur, suspicor de tuorum iudicum manifesto perjurio dici: quibus olim erepti essent nummi, nisi à senatu præsidium postulassent, quare autem de his dici suspicor, hæc causa est, quod sic statuo, & illud in hac civitate esse maximè illustre, atque inigne perjurium, & te ipsum tamen in perjurii poenam ab iis, quibus cum conjurasti, non vocari. Et video, in haruspicum responsis hæc esse subjuncta, SACRIFICIA VETUSTA, OCCULTAQUE, MINVS DILIGENTER FACTA, POLLUTAQUE. Haruspices hæc loquuntur, an patrii, penatesque dii? multi enim sunt, credo, in quos hujus maleficii suspicio cadat. Quis præter hunc unum? obscure dicitur, quæ sacra polluta sint? quid plantius, quid gravius, quid religiosius dici potest? VETUSA, OCCULTAQUE, nego ulla verba Lentulum, gravem oratorem, ac disertum, sapiens, cum te accusaret, usurpassè, quàm hæc, quæ nunc ex Etruscis libris in te conversa, atque interpretata dicantur. Etenim quod sacrificium tam vetustum est, quàm hoc, quod à regibus æquale huic urbi accepimus? quod autem tam occultum, quàm id, quod non solum curiosos oculos excludit, sed etiam errantibus? quod non modò improbitas, sed ne imprudentia quidem

Kk 3

dem

1. Telluris postulat debet dicitur. Ita ferè Pall. sed nonus ille possit. quod esset Scalgeri possit. de quo videatur ipse in Appendice ad Conjectaneas libro IV. in Varionem de ling. Luc. illud possit extare item à prima manu in cod. S. Victoris, prodiit Golelmus.

2. Quæ sunt cum maximè? Sic S. Vict. & Pal. nonus. Lambinus vult maxime, quod non offendi in mss. aut edis. qui simpliciter quæ sunt maxime.

3. Statuo loca anniversarij sacrificantur. Hæc est scriptura edd. vet. & Pall. item S. Vict. post cuius, anniversaria. querendum tamen num lo-

cum heic habere non debeat fecit, quod video ad aram, ceu variantem poni scripturam.

4. Ecqua mente? quam amiferas? Est & istud ex præfatione censorum scriptorumque, in quos locum sæculi posterioris homines supposuerant, quæ inscribitur.

5. Qui omnes iudices urbi è carcere, &c. Lambinus substituit anditer, præter libros: si quid mutandum, mallem iudices. sed cur mutemus, cum iudicum istorum mox mentionem faciat capite proximo?

dem possit intrare? quod quidem sacrificium nemo ante P. Clodium in omni memoria violavit, nemo unquam adiit, nemo neglexit, nemo vir adspicere non horrult: quod sit per virgines Vestales, sit pro populo Rom. sit in ea domo, quæ est in imperio, sit incredibili cæremonia, sit ei deæ, cujus ne nomen quidem viros scire fas est: quam iste idcirco *Bonam* dicit, quod in tanto sibi scelere ignoverit. Non ignovit, mihi crede, non, nisi fortè tibi ignotum putas, quod te iudices 1 dimiserunt excussum, & exhaustum: suo iudicio, absolutum: omnium, condemnatum: aut quoddam oculos, ut opinio illius religionis est, non perdidisti. Quis enim ante te sacra illa vir sciens viderat, ut quisquam poenam, quæ sequeretur illud scelus, scire posset? An tibi luminis obesset cæcitas plus, quam libidinis? ne id quidem sentis, conniventis illos oculos abavi tui, magis optandos fuisse, quam hos flagranteis fororis? Tibi vero, si diligenter attendis, intelliges hominum poenas deesse adhuc, non deorum. homines te in re foedissima defenderunt: homines turpissimum, nocentissimumque laudaverunt: homines confidentem iudicio liberaverunt: hominibus injuria tui stupri illata in ipsos, dolori non fuit: homines 3 tibi arma, alii in me, alii post in illum invictum civem dederunt: hominum beneficia prorsus concedo tibi; ac majora non esse querenda. A diis quidem immortalibus *QUAERERE POTEST* homini major esse poena furoris, atque dementia? nisi forte in tragediis, quos vulnere, ac dolore corporis cruciari vides, & consumi, graviore deorum immortalium iras subire, quam illos, qui furentes inducuntur, putas. Non sunt illi ejulatus, & gemitus Philoctera tam miseri (quamquam sunt acerbi) quam illa exultatio Athamantis, 4 & quam somnium matricidarum. Tu, cum furiales in concionibus voces mittis, cum domos civium evertis, cum lapidibus optimos viros foro pellis, cum ardentes facies in vicinorum testa jactas, cum ædeis sacras inflammas, cum servos concitas: cum sacra, ludosque conturbas: cum uxorem, sororemque non discernis: cum, quod inæas cubile, non sentis: cum baccharis: cum furas: tum das eas *poenas*, quæ solæ sunt hominum sceleris à diis immortalibus constitutæ. Nam corporis quidem nostri infinitas multos subit casus per se: denique ipsi corpore tenuissima sæpe de causa conficitur: *deorum sola* in impiorum mentibus figuntur. quare miserior es, cum in omnem fraudem raperis oculis, quam si omnino oculos non haberes. Sed, quoniam de iis omnibus, quæ haruspices commissæ esse dicunt, satis est dictum, videamus, quid iidem haruspices à diis jam immortalibus dicunt moneri: *NE PER OPTIMATIUM DISCORDIAM, DISSENSIÖNEMQUE PATRIBUS, PRINCIPIBUSQUE CÆDES, PERICULAQUE CREENTUR; 5 AUXILIOQUE DEMINUTI DEFICIANTUR, QUARE AD UNUM IMPERTIUM PROVINCIÆ REDEANT, EXERCITUSQUE PULSUS, DIMINUTIOQUE ACCEDAT* Haruspicum verba sunt hæc omnia: nihil addo de meo. Quis igitur hanc optimatium discordiam molitur? idem iste: nec ulla vi ingenii, aut consilii sui, sed quodam errore nostro: quem quidem ille, quod obscurus non erat, facile perspexit. hoc enim etiam turpius afficitur reipubl.

1. *Emissum excussum & exhaustum.* Malus istud fide Pal. noni & S. Vi. quod restaret in ceteris nostris *emiserunt*, non vulgatum illud *dimiserunt*, sicque rursus loquitur infra cap. 21. pr. *excussum* heic est: qui nudus evasit nummis pluribus redemptos scilicet, metaphora ab eis qui in latrones incidunt.

2. *Homines confidentem iudicio liberaverunt.* Est à Pal. nono. neque aliter S. Victoris, quàm quod is *prope confidentem* qua voce non erat opus, & videtur nata à glossariis, qui adscripserant *prope*, volebantque intelligi *pro poena*. & verò editio principis habet *prope poena*, ex quo Critici posteriores nobis tacerant, *propter poenam*, sed in vitis mss. certè Pall. quorum quidam, *homines quippe iudicio alii homini prope iudicio*, quod ultimum ferre possem.

3. *Tibi arma, alii in me, &c.* Trigam verborum ultimam postliminio quasi restitio Ciceroni. abfuerunt auctori, quamdiu regnum possedit satio Lanthiniana.

quod ne ab eo quidem vesetur, ut tanquam fortis in pugna vir, acceptis à forti adversario 6 vulneribus adversi cadere videatur. Ti. Gracchus convellit statum civitatis, qua gravitate viri: qua eloquentia! qua dignitate! nihil ut à patris, avique Africani præstabili, insignique virtute, præterquam quod à senatu desciverat, deflexisset. Secutus est C. Gracchus, quo ingenio! quanta vi! quanta gravitate dicendi! ut dolerent boni omnes, non illa tanta ornamenta ad meliorem mentem, voluntatemque esse conversa. Ipse L. Saturninus ita fuit effrenatus, & præne demens, ut auctor esset egregius, & ad animos imperitorum excitandos, inflammandosque perfectus. Nam quid ego de P. Sulpicio loquar? cujus tanta in dicendo gravitas, tanta juvenilitas, tanta veritas fuit, ut posset, vel ut prudentes errarent, vel ut boni minds bene sentirent, *perferre dicendo*. Cum his confictari, & pro salute patriæ quotidie dimicare, erat omnino illis, qui tum tempus gubernabant, molestum: sed habebat ea molestia quandam tamen dignitatem. Hic verò, de quo ego ipse tam multa nunc dico, pro dii immortales, quid est? quid valet? quid avertit, ut tanta civitas, si cadet (quod dii omen obruant) à viro tamen confecta videatur? qui post patris mortem, primam illam *atutalam* suam ad scurrarum locupletium libidines detulit: quorum intemperantia expleta, in domesticis est *germanitatis* stupris volutatus: deinde jam robustus, provinciam se, ac rei militari dedit, atque ibi piratarum contumelias perpeffus, etiam Cilicum libidines, Barbarorum que sustavit: post, exercitu L. Luculli sollicitato, per nefandum scelus, fugit illinc. Romæque, recenti adventu suo, cum propinquus suis decidit, ne reos faceret: à Catilina pecuniam accepit, ut turpissimè prævaricaretur, inde cum Murræna se in Galliam contulit: in qua provincia *mortuorum* testamenta conscripsit, pupillos necavit, nefarias cum multis scelerum passionibus, societatesque confavit. unde ut rediit, questum illum maximè faciendum uberemque, campefrem, totum ad se ita redegit, ut homo popularis stridaret improbissimè populum, idemque vir clemens *divi*, fores omnium tribunum domi ipse suæ crudelissima morte mactaret. Exorta est illa, reipubl. sacris, religionibus auctoritati vestra, iudicibus publicis funesta quaestura: in qua idem iste deos, hominesque, pudorem, pudicitiam, senatus auctoritatem, jus, fas, leges, iudicia, violavit. Atque hic est gradus (ô misera tempora, stultasque nostras *discordias!*) P. Clodio gradus ad temp. hic primus est aditus ad popularem iactationem, atque adfensum. Nam Ti. Graccho invidia Numantini foederis, cui feriendo, & quæstor C. Mancini Cos. cum esset, interfuerat, & in eo facere improbandum senatus severitas dolori, & timori fuit: 7 istaque res illum, fortem, & clarum virum, à gravitate patrum desciscere coegit. C. autem Gracchum mors fraterna, pietas, dolor, magnitudo animi, ad expetendas domesticas sanguinis poenas excitavit. Saturninum, quod in annonæ caritate qua storem à sua frumentaria procuratore senatus amovit, eique rei M. Scævum præfecit, scimus, *dolores*, factum esse popularem. Sulpicium ab optima causa profectum, 8 Cajoque Julio, consulatum contra leges petenti, resisten-

4. *Et quam somnum matricidarum.* Lectio à non minus vera: ac damnata sanè ab omni antiquiore libro edito, ab omnibus Pall. item S. Victoris, qui planè præferunt, *serium*.

5. *Auxilioque deminuti.* &c. Multa hic mutæ & introditæ de suo Lambinus, nos malivimus retinere vulgarem, parum adjecti à mss. nostris: quorum ne quidem variantes lectiones exhibere operæ videtur pretium; adeo discrepant.

6. *Vulneribus adversi cadere videtur.* Vulgata adjecti, *adversis & vulneribus* quod quidem est in nono, verum non etiam in ceteris scripte editisque, quibus adeit eius loco, *homine*.

7. *Uaque vir serium.* &c. S. Victoris *aque* *serium*, sed melius adhuc nonis itaque *serium*, &c.

8. *Cajoque Julio consulatum.* Sic quidem editiones neoterice, sed à conjectura Fabrini, veti. enim & mss. nostri *Insis*, hinc *Turis*, aut denique *Thufis*.

resistentem, longius, quam voluit, popularis *aura* prove-
xit. Fuit in his omnibus causa, et non iusta (*NULLA*
enim potest cuiquam male de republ. merendi iusta esse
causa) gravis tamen, & cum aliquo animi, & virili dolore
conjuncta. P. Clodius à crocota, à mitra, à muliebribus
soleis, purpureisque fasciis, à strophio, à psalterio, à fla-
gitio, à stupro, est factus repente popularis. Nisi eum mu-
lieres exornatum ita deprehendissent: nisi ex eo loco, quò
cum adire fas non erat, ancillarum beneficio emissus esset.
populari homine populus Roman. resp. cive tali careret.
Hanc ob *amentiam* in discordiis nostris, de quibus ipsis, his
prodigiis recentibus, à diis immortalibus admonemur, ar-
reptus est unus: ex patriciis, cui tribuno pleb. fieri non li-
ceret. quod anno autè frater Metellus, & concurs etiam
tum senatus, principi Cn. Pompejo sententiam dicenti ex-
cluserat, accerrimeque una voce, ac mente resisterat: id
post dissidium optimatum, de quo ipso nunc monemur,
ita perturbatum, itaque permittatum est, ut, quod frater
consul, ne fieret, obstitit: quod affinis, & sodalis, cla-
rissimus vir, qui illum reum non laudarat, excluserat: id
is consul efficeret in discordiis principum, qui illi unus
inimicissimus esse debuerat: & eo fecisse auctore se dice-
ret, cuius *auctoritas* neminem posset ponere. Injuncta est
fax foeda, ac luctuosa reipubl. petita est auctoritas vestra:
gravitas amplissimorum ordinum, consensus bonorum om-
nium, totus denique civitatis status. hæc enim certè pe-
tebatur, cum in me, cognitorem harum omnium rerum,
illa flamma illorum temporum conjiciebatur. Excepi, &
pro patria solus exarsi: sic tamen, ut vos isdem ignibus
circumscripti, me primum icturn pro vobis, & fumantem
videretis. Non sedabantur discordiæ: sed etiam crescebat
in eos odium, à quibus nos defensi putabamur. Ecce, iis-
dem auctoribus, Pompejo principe, qui cupientem Ita-
liam, populum Roman. desiderantem, flagitantem vos, non
auctoritate sua solium, sed etiam precibus ad meam salute-
m excitavit: restituti sumus. Sit discordiarum finis ali-
quando: à diuturnis disensionibus conquiescamus. non
sinit eadem ista labes: eas habet conicones, ea misceat, ac
turbat, ut modo vendat illis: nec tamen ita, ut se quis-
quam, si ab isto laudatus sit, laudatorem putet. sed ut eos,
quos *non amant*, ab eodem gaudeant vituperari. Atque ego
hunc non miror. quid enim faciat aliud: illos homines sa-
pientissimos, gravissimosque miror: primum quòd quem-
quam clarum hominem, atque optimè de rep. sape meri-
tum, impurissimi voce hominis violari facile patiuntur:
deinde quòd existimant, peccitū hominis, profligatque
maledictū posse, id quòd minimè conducit ipsis, cuius-
quam gloriam, dignitatemque violari: postremò, quòd
non sentiunt id, quòd tamen mihi jam suspicari videntur,
illius 2 furentis, ac violentos impetus, in se ipsos posse
converti. Atque ex hac nimia nonnullorum alienatione, &
quibusdam hærentia tela in rep. quæ quamdiu hærebant in
uno me, graviter equidem, sed aliquanto levius terebam.
An iste, nisi primò se dedisset iis, quorum animos à vestra
auctoritate sejunctos esse arbitrabatur: nisi eos in cælum
suis laudibus præclarus auctor extolleret: nisi exercitum
C. Cæsaris, in quo *sallebat*, sed cum nemo redarguebat,
nisi eum, inquam, exercitum signis infestis in curiam se
immisurum minitaretur: nisi Cn. Pompejo adjutore, M.
Crasso auctore, quæ faciebat, facere clamaret: nisi consules
causam conjunxisset secum, in quo uno non mentiebatur,
confirmaret: tam crudelis mei, tam sceleratus reipubl. ve-

xator esse potuisset? Idem, posteaquam respirare vos à
metu cædis, emergere auctoritatem vestram è fluctibus il-
lis servitutis, reviviscere memoriam, ac desiderium mei
vidit, vobis se coepit subito fallacissimè venditare. Tum
leges Julius contra auspicia latas, & hic, & in concionibus
dicere: in quibus legibus inerat curiata illa lex, quæ totum
ejus tribunatum continebat: quam cæcus amentia non vi-
debat: producebat fortissimum virum, M. Bibulum: qua-
rebat ex eo, C. Cæsare leges ferente, de cælo semperne ser-
vasset? semper se ille servasse dicebat. Augures interroga-
bat, quæ ita lara essent, rectene lata essent? illi vitio lata
esse dicebant. Ferebant in oculis hominem quidam boni
viri, & de me optimè meriti: sed illius, ut ego arbitror,
furoris *ignari*. Longius processit: in ipsum C. Pompejum,
auctorem, ut predicare est solitus, consiliorum suorum,
invehi coepit inibat gratiam à nonnullis. Tum vero est
ratus se posse, quoniam togatum domesticus belli extin-
ctorem nefario scelere scædasset, illum etiam, illum ex-
ternorum bellorum hostiumque victorem, affligere. tum
est illa in templo Castori, scelerata & pænè deletrix hujus
imperii sica deprehensa. tum ille, cui nulla hostium diu-
tius urbs umquam fuit clausa, qui omnes angustias, om-
nibus altitudines, omnium objecta tela, semper vi & vir-
tute perfregit: obfessus est ipse *domi*; meque non nonnulla
imperatorum vituperatione timiditatis meæ, consilio, &
facto suo liberavit. nam, si Cn. Pompejo, viro uni omnium
fortissimo, quicumque nati sunt, miserum magis fuit,
quàm turpe, quamdiu ille tribunus pleb. fuit, lucem non
adspicere, carere publico, minas ejus perferre: cum in
concionibus diceret, velle se in Carinis adificare alteram
porticum, quæ Palatio responderet: certè mihi exire domo
mea, ad privatam dolorem fuit luctuosum, ad rationem
reipubl. gloriosum. Videtis igitur hominem per seipsum
jam pridem afflictum, ac jacentem, perniciosi optima-
tium *discordiis* exstari, cuius inira furoris, disensionibus
eorum, qui tum à vobis sejuncti videbantur, sustentata
sunt. Reliqua jam præcipitantis tribunatus, etiam post
tribunatum obtrectatores eorum, atque adversarii defen-
derunt: ne à rep. reip. petis removeretur, resistit: et-
iam, ne causam diceret: etiam, ne privatus esset. Etiam
ne in sinu, atque in deliciis quidam optimi viri *viperam*
illam venenatam, ac pestiferam habere potuerit? quo
tandem decepti muncere? Volo, inquit, esse, qui in
concione detrahat de Pompejo. Detrahat ille vituperando?
Velim sic hoc vit summum, atque optimè de mea salute
meritis accipiat, ut à me dicitur: dicam quidem certè,
quod sentio. Mihi, medijsfidius, tum de illius amplissi-
ma dignitate *detrahere*, cum maximis laudibus efferebat,
videbatur. Utrum tandem C. Marius splendidior, cum
eum C. Glauca laudabat, an cum eundem iratus postea
vituperabat? an ille demens, & jam pridem ad poenam, ex-
itiumque præceps, scædior, atque inquinatior in Cn. Pom-
pejo accusando, quàm in universo senatu vituperando
fuit? quòd quidem miror, eum alterum gratum sit iratis, al-
terum esse tam bonis civibus non acerbum. Sed, ne id viros
optimos diutius delectet, legant hanc ejus concionem, de
qua loquor: in qua Pompejum *ornat*, an potius *deformast*?
Certe laudat, & unum esse in hac civitate dignum hujus
imperii gloria dicit: & significat, se illi amicissimum esse,
& reconciliationem esse gratiam factam. Quod ego quam-
quam, quid sit, nescio: tamen hoc statuo, hunc, si ami-
cus esset Pompejo, laudaturum illum non fuisse. Quid
enim,

Kk 4

enim,

1. *De modo vendat illis.* Lambinus, ut se modo hic modo vendat illis, sed
pater Pall. & olim impressos: jactat tamen nescio quem calamo ex-
mptum codicem, unde ea depremissit. sed quis est? cujus est, aut fuit?

2. *Exstari de vitulorum impresso.* Pall. quidam etiam *velutique*, sed me-

iores tamen *furoris ac violenti* Cos. imperator. nonus verò, *furoris ac*
violari quæ impresso. Gulielmus conabatur ac *sanctiss.*

3. *In quo saltebat.* Patrum xvo cæsi, subnectunt, *multis*, sed cujus
nulla nota in olim impressis, in miss. nostris,

enim, si illi inimicissimus esset, amplius ad ejus laudem minuendam facere potuisset? Videant ii, qui illum Cn. Pompeio inimicum esse gaudebant, ob eamque causam in tot, tantisque sceleribus connivebant, & nonnumquam ejus indomitos, atque effrenatos furtores plausu etiam tuo prosequerantur, quam se cito inverterit. nunc enim jam laudat illum: in eos invehitur, quibus se antea venditabat. Quid existimatis, eum, si reditus ei gratia patuerit, esse facturum, qui tam libenter in opinionem gratia irreat? Quas ego alias optimatum discordias à diis immor a'ibus definiti putem? nam hoc quidem verbo neque P. Clodius, neque quisquam de gregalibus ejus, aut de consiliariis designatur. Habent Etrusci libri certa nomina, quæ in id genus civium cadere possunt, **DETERIORES, REPVLSOS,** (quos jam audistis) hos appellant, quorum & mentes, & res sunt perditæ, longeque à communi salute disjunctæ. Quare, cum dii immortales monent de optimatum discordiis: de clarissimorum, & optimè meritorum civium diffensione prædicant, cum principibus periculum, eademque portendunt: in tuto collocant Clodium, qui tantum abest à principibus, quantum à puris, quantum à religiosis. Vobis, o clarissimi, atque optimi cives, & vestræ salutis consulendum, & prospiciendum vident, cædes principum ostenditur: id, quod interitum optimatum sequi necesse est, adjungitur, etiam, i ne in unius imperium res recidat, admonemur, ad quem metum si deorum monitis non duceremur, tamen ipsi nostro sensu, conjecturaque rapemur. **NEQUE ENIM** ullus alius discordiarum solet esse exitus inter claros, & potentis viros, nisi aut universus interitus, aut victoris dominatus, aut regnum. Dissensit cum Mario, clarissimo cive, consul nobilissimus, & fortissimus, L. Sulla. Horum uterque ita cecidit victus, ut victor idem regnaverit. Cum Octavio collega Cinna dissensit, utriusque horum secunda fortuna regnum est largita, adversa mortem. Idem iterum Sulla superavit: tum sine dubio habuit regalem potestatem, quamquam rempublicam recuperat. Inest hoc tempore haud obscurum odium, atque id insitum penitus, & inustum animis hominum amplissimorum: dissident principes: captatur occasio, qui non tantum opibus valent, nescio quam fortunam tamen, ac tempus expectant, qui sine controversia plus possunt, hi fortasse nonnumquam consilia, ac sententias inimicorum suorum extimefcunt. Tollatur hæc è civitate discordia, jam omnes isti, qui portenduntur metus, extinguuntur: jam ista *serpens*, quæ tum hic delitescit, tum se emergit & fertur illuc, compressa, atque illisa morietur. Monent enim iidem, ne occultis consiliis respub. lædatur. Quæ sunt occultiora, quam ejus, qui in concione ausus est dicere, justitium edici oportere, jurisdictionem intermitteri, claudi ærarium, judicia tolli? nisi fortè existimatis, hanc tantam colluvionem illi, tantamque everfionem civitatis, in mentem subito in rostris nec cogitanti venire potuisse. Est quidem ille plenus vini, stupri, somni, plenusque inconsideratissima, ac dementissima temeritatis, verum tamen nocturnis vigiliis, etiam coitione hominum, justitium illud, conceptum, ac meditatatum est. Mementote, patres conscripti, verba illo nefario tentatæ aureis vestras, & perniciosam viam, audiendi consuetudine, esse munitam. Sequitur illud, **NE DETERIORIBUS, REPVLSISQUE MONES AUGREATVR.** Repullos videamus: nam deteriores qui sint, post docebo, sed tamen in eum cadere hoc ver-

bum maxime, qui sit unus omnium mortalium sine ulla dubitatione deterrimus, concedendum est. Qui sunt ignotus *repulsi*? non, ut opinor, ii, qui aliquando honorem, vitio civitatis, non suo, non sunt assecuti. nam id quidem multis sæpe optimis civibus, atque honestissimis viris accidit. Repulsi sunt ii, quos ad omnia progredientes, quos mœnra contra leges gladiatoria parantibus, quos a perisimè largienteis, non solum alieni, sed etiam sui, vicini, tribules: urbani, rustici repulerunt. Hi ne honore augentur, monemur. Debet esse gratum, quod prædicant: sed tamen huic malo populus Rom. ipse nullo haruspicum ammonitu, sua sponte prospexit. Deteriores cavete: quorum quidem magna est *natio*: sed tamen eorum omnium hinc dux est, atque princeps. Etenim, si unum hominem deterrimum poëta præstanti aliquis ingenio, fictis, conquistique vitiiis dformatum, vellet inducere: nullum profecto dedecus reperire posset, quod in hoc non inest: multaque in eo penitus defixa, atque hærentia præterierunt. *Parentibus*, & diis immortalibus, & patriæ nos primam natura conciliat, eodem enim tempore & suscipimus in lucem, & hoc caelesti spiritu augemur, & certam in sedem civitatis, ac libertatis adscribimus. Iste parentum nomen, sacra, memoriam, gentem, Fonteiano nomine obnoxiarum igneis, 2. sollempnibus mensas, abditos, ac penetrales focos, occulta, & maribus non invisâ solum, sed etiam insaudita sacra, inexpiable scelere pervertit, idemque earum templum inflammavit deorum, quarum ope etiam aliis incendiis subvenitur. Quid de patria loquar? qui primum eum civem, 3. vi, ferro, periculis, urbe, omnibus patriæ præsidis depulit, quem vos patriæ conservatorem esse se passimè judicaveratis: deinde everfo senatus, ut ego semper dixi, comite: duce, ut ille dicebat, senatum ipsum, principem salutis, mentisque publicæ, vi, cæde, incendiisque pervertit: suffulit duas leges, Æliam, & Fufiam, maxime reipub. *salutariis*: censuram extinxit: intercessionem removit: auspicia delevit: consules, scelera sui socios, ærario, provinciis, exercitu armavit: reges, qui erant, vendidit: qui non erant, appellavit: Cn. Pompejum vi, ferro, domum compulsi: imperatorum monumenta evertit: inimicorum domos disturbavit: vestris monumentis nomen suum inscripsit. Infinita sunt scelera, quæ ab illo in patriam sunt edita. Quid, quæ in singulos civis, quos necavit? socios, quos diripuit? imperatores, quos prodidit? exercitus, quos tentavit? Quid verò? ea, quanta sunt, quæ in ipsum se scelera, quæ in suos edidit? quis minus unquam pepercit hostium castris, quam ille omnibus corporis sui partibus? quæ navis unquam in flumine publico tam vulgata omnibus, quam istius ætas fuit? quis unquam nepos tam liberè est cum scortis, quam hic cum sororibus volutatus? quàm denique tam immanem Charymbidim poëta fingendo exprimeret potuerunt, quæ tantos exhaustire gurgites posset, quantas iste 4. *Byzantium*, Brogitarorumque prædas exorbuit? aut tam eminentibus canibus Scyllam, tamque sejunctis, quàm, quibus istum videtis, 5. Gelliis, Clodius, Titius rostra ipsa mandentem? Quare, id quod extremum est in Haruspicum responsis, **PROVIDETE, NE REIPVBE. STATVS COMMVITVR.** et enim vix hæc, si undique fulciamus. Jam labefacta, vix, inquam, innixa in omnium nostrum humeris coherbent. Fuit quondam ita firma hæc civitas, & valens, ut negligentiam senatus, vel etiam injurias civium ferte posset.

Jam

1. Ne in unius imperium res recidat. Vulgata decidat; sed alterum videtur in Erford. Pal. nono & S. Vict.

2. Solempnis mensas. Pal. & S. Victoris *felix mensas*, an forte hic locum habere potest Festi *sella*? doce me Guicheri. nam vix mihi dubium sit quin intelligat Deis sacra folia.

3. Vi, ferro, periculis. Gulielmus tentabat *terriculis*.

4. Byzantium, Brogitarorumque prædas. Pal. nonus *Largianorum*.

que, de quo cogitandum est, quippe sic quoque Gemblacense exemplar, sic Turingicom.

5. Gelliis, Clodius Titius. Iam semel dixi, nisi ferè semper Sextium hunc apparere Clodum, itaque viderint Critici an non queat revocari in usum, nam & heic quoque inculcat disertè tria dictorum scriptorum, in superque scriptus S. Victoris.

I. suffragia

Jam non potest. ararium nullum est: vestigalibus non fruuntur, qui redemerunt: auctoritas principum cecidit: consensus ordinum est divulsus: judicia perierunt: infirmitas descripta tenentur à paucis: bonorum animus, ad nutum nostri ordinis expeditus jam non erit: civem, qui se pro patriæ salute opponat *invidia*, frustra posthac requiratis. Quare hunc statum, qui nunc est, qualiscunque est, nulla alia re, nisi concordia, retinere possumus. nam, ut meliore simus loco, ne optandum quidem est, illo impunito: deteriore autem statu ut simus, unus est inferior gradus, aut interitus, aut servitutus. quò ne tradamur, dii immortales nos admonent, quoniam jam pridem *humana consilia* ceciderunt. Atque ego hanc orationem, P. C. tam tristem, tam gravem: Non suscepissim, non, inquam, nisi hanc personam, & has partes, honoribus populi Rom. vestris plurimis ornamentis mihi tributis, deberem, & possem sustinere: sed tamen facile tacentibus ceteris, reticuissem: sed hæc oratio omnis fuit non auctoritatis meæ, sed publicæ religionis. mea fuerunt verba fortasse plura: sententiæ quidem omnes hæcuspicum: ad quos aut referri

1. *Suffragia descripta habentur à paucis.* In locum suum reduxi lectionem firmatam omnibus veter. ead. suffragantibus item Pall. & S. Victoris, nisi quod ultimus illo, *descriptus*, vulgata *descripta* non rectè. confulator noster pro Plancio cap. 15. f.

2. *Non suscepissim, non, inquam, nisi hanc, &c.* Lambinus vulgavit, non quin hæc. & sic quoque S. Vict. & Pal. nonus.

nuntiata ostenta non convenit, aut eorum responsis commoveri necesse est. Quòd si cetera magis perulgata nos sæpe, & leviora moverunt: vox ipsa deorum immortalium non mentes omnium permovebit? nolite enim id putare accidere posse, quod in fabulis sæpe videtur fieri, ut 3 deus aliquis *elapsus de celo*, cæteris hominum adeat, versetur in terris, cum hominibus colloquatur. cogitate genus sonitus ejus, quem Latinienses nuntiarunt: recordamini illud etiam, quod nondum est relatam, quòd eodem ferè tempore factus in agro Piceno Potentiæ nuntiatur terræ motus horribilis, cum quibusdam multis, metuendisque rebus. hæc eadem profecto, quæ futura prospicimus, impenduntia pertimescetis. Etenim hæc deorum immortalium vox, hæc pæne oratio judicanda est, cum ipse mundus, 4 cum aër atque terræ, motu quodam novo contremiscunt, & inusitato aliquo sono, incredibilique prædicunt. in quo constituendæ nobis quidem sunt procurationes, & obsecratio, quemadmodum monemur. sed faciles sunt præces apud eos, qui ultro nobis *viam salutis* ostendunt: nostræ nobis sunt inter nos iræ, discordiæque placandæ.

3. *Deus aliquis elapsus de celo.* Haud aliter idem nonus, & suffragatur S. Victoris, nisi quod is littera minus *aliquis*: etiam rectè. publicata prius, *aliquis elapsus*.

4. *Cum aër atque terra tremat.* ER à S. Victoris, prædixitque è suo Felvius noster Vrsinus.

M. TULLIUS CICERO

PRO

C. N. PLANCIO.

ORATIO TRICESIMA PRIMA.

SYNOPSIS.

¶ *Quæstio, An Cn. Plancius reus fuerit ambitus in adultæ petitione. Accusator, M. Juventus Laterensis & L. Cassius Patronus Cn. Plancii, Cicero. Quæsitur, C. Flavius, vel, ut alii putant, C. Alfius. Acta anno urbis 699.*

UM propter egregiam, & singularem C. Plancii, iudices, in mea salute custodienda fidem, tam multos, & bonos virosejus honori viderem esse fautores, capiebam animo non mediocrem voluptatem, quòd, cujus officium mihi saluti fuisset, ei meorum temporum suffragari videbam. Cum autem audirem, meos partim inimicos, partim invidos, huic 1 accusacioni esse fautores, eandemque rem adversariam esse in iudicio, C. Plancio, quæ in petitione fuisset adiutrix: dolebam, iudices, & acerbè ferebam, si hujus salus ob eam ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem, atque vitam sua benevolentia, præsidio, custodiaque texisset. Nunc autem vestri, iudices, conspectus, & confessus iste reficit, & recreat mentem meam, cum in meo, & contemtor unumquemque vestrum, video enim hoc in numero neminem, cui mea salus cara non fuerit: cuius 2 non esset in me suum meritum: cui non sim obstrictus memoria beneficii sempiterna. Itaque non extimesco, ne Cn. Plancio custodia mea salutis apud eos obfir, qui 3 me ipsum maxime salutem videre voluerunt. Sæpiusque, iudices, mihi venit in mentem, admirandum esse, M. Laterensem, hominem 4 studiosissimum, & dignitatis, & salutis meæ, reum sibi hunc potissimum delegisse, quàm metuum, ne vobis id ille magna ratione fecisse videatur. Quamquam mihi non sumo tantum, iudices, neque arrogo, ut C. Plancium suis erga me

meritis *impunitatem* consecuturum putem, nisi ejus integerrimam vitam, modestissimos mores, summam fidem, continentiam, pietatem, innocentiam ostendero: nihil de poena recusabo. sin omnia præstitero, quæ sunt à bonis viris expectanda: petam à vobis, iudices, ut, cujus misericordia salus mea custodita sit, ei vos vestram misericordiam, me deprecante, tribuatis. Equidem ad reliquos labores, quos in hac causa majores suspicio, quàm in ceteris, etiam hanc molestiam assumo, quòd mihi non solum pro Cn. Plancio dicendum est, cujus ego salutem non secus, ac meam, tueri debeo: sed etiam pro me ipso, de quo accusatores plura penè, quàm de re, reoque dixerunt. Quamquam, iudices, si quid est in me ipso ita reprehensum, 5 ut id ab hoc se junctum sit, non me id magnopere conturbet, non enim timeo, ne, quia *peritæ grati homines* reperiantur, idcirco, cum me nimium gratum illi esse dicant, id mihi criminofum esse possit, quæ verò ita sunt agitata ab illis, ut aut merita C. Plancii erga me minora esse dicerent, quàm à me ipso predicarentur: aut, si essent summa, negarent ea tamen ita magna, ut ego putarem, ponderis apud vos esse debere: hæc mihi sunt tractanda, iudices, & modicè ne quid ipse offendam: & tum denique, cum respondero criminibus, ne non tam innocentia reus sus, quàm recordatione meorum temporum, defensus esse videatur. Sed mihi in causa facili, atque explicata, perdifficilis, iudices, & lubrica defensionis ratio proponitur. nam, si tantummodo mihi necesse esset contra Laterensem dicere:

Kk 5

1. *Assuicui est furor.* Pall. octo, *furor*. Lambinus temen, non sine ratione, *curat alterum*.
2. *Non exstria in me suum meritum.* Editio Lambini, *sumum*, sed sine omni gratia, ac præter omnes typis mandatos, calamoque exaratos codices.
3. *Me ipsum maxime salutem videre voluerunt.* Gulielmus putabat ditionem *videre* superfluum, & à manu librarii magis quàm Ciceronis.

4. *Studiosissimum & dignitatis & salutis meæ.* Ita hodie primum legitur fide me mbratarum Turingicarum. prius vulg. *studiosissimum & diligentissimum salutis meæ*: pro quo tamen Pall. aliquot & dignissimum.
5. *Ut id ab hoc se junctum sit.* Est & istud ab Erfurdiano libro, vulgati enim nuper, *alienum sit*. nam primitus *quisque id ad hoc dicitur sit*, quomodo & Pall. aliquot, *aut ab hoc dicitur, ac plures tantum, ab hoc sit, sine alia* 1. 2598